

Ohranjeno mejno znamenje iz leta 1736 v Trenti

✍ in 📷 Edo Kozorog

Del pomembne kulturne dediščine v naših gorah so tudi mejna in druga znamenja, ki so sistematsko pravzaprav zelo slabo raziskana. Najstarejša so vklesana v skalo, saj je to najtrajnejši način označevanja. Čeprav so bili gorski grebeni pogosto pomembne državne in deželne meje, pa je ohranjenih zelo malo tovrstnih mejnih znamenj iz preprostega razloga: sami grebeni so najjasnejša naravna razmejitvena črta, ki ne potrebuje dodatnih označb, še manj nepotrebnih poti visoko v gore, kamor človek dolgo ni zahajal brez vzroka.

Najstarejša meni znana omemba mejnega znamenja v Julijskih Alpah je povezana s sporom med belopeškimi podložniki in bovškimi

glavarstvom glede dolinskih planin nad Zadnjo Trento. Tako naj bi bil že leta 1530 nekje na trentarskem pobočju Travnika vklesan v skalo velik mejni križ.¹

Po grebenu Julijskih Alp v zadnjih stoletjih ni potekala pomembna državna meja, z izjemo rapalske meje med obema velikima vojnoma. Iz tega časa so ohranjeni številni betonski mejniki. V zadnjem času so bolj sistematsko obdelana in tudi obnovljena² nekatera spominska obeležja s

1 Gstirner, A., 1938: *Ime Triglava in njegova zgodovina, Pet stoletij Triglava, ponatis Založba Obzorja Maribor, 1973.*

2 Primer: Ovcjak, T., 1999: *Zgovorne priče soške fronte, Planinski vestnik, št. 4/99, PZS Slovenije.*

Ohranjeno mejno znamenje v dolini Zadnjice na zgornji gozdni meji danes državnega gozda Veliki Prosek. 📷 Peter Razpet

Načrt deželnoknežjega gozda Veliki Prosek ob prvi izmeri leta 1736, na katerem je označeno najdeno mejno znamenje z letnico (Arhiv Republike Slovenije, AS 730, Gospostvo Dol, 1477-1875).

soške fronte, največkrat vklesana ali vdelana v beton.

Gorski svet je bil dolga stoletja zanimiv zgolj zaradi gospodarske rabe, zlasti pašništva in gozdarstva. Leta 1736 so bili prvič izmerjeni takrat zelo pomembni rezervirani deželnoknežji oziroma cesarsko-kraljevi gozdovi na severnem Primorskem. Meje gozdov so vklesali v skale z mejnimi križi in ponekod tudi letnico. Izdelali so podrobne karte z vrisanimi mejniki, po katerih že kar nekaj let skušamo ob vseh priložnostih najti vsaj kakšno mejno znamenje. Največ nekdanih deželnoknežjih gozdov je v goratem svetu, ki mu čas in prva svetovna vojna nista prizanesla, zato je bilo iskanje doslej neuspešno. Prav letos pa nam je uspelo najti morda edino ohranjeno mejno znamenje z letnico na zgornji gozdni meji v Velikem Proseku, visoko nad Zadnjico daleč od označenih poti. Podobna znamenja so bila tudi v Strmerici, Izgori, Matajurju, pod Krnom, v dolini Tolminke, v dolini Zadlaščice pod planino Razor, v dolini Kneže, Bače, na Poreznu, v Trnovskem gozdu na Sabotinu in v drugih nekdanih deželnoknežjih gozdovih. V Velikem Proseku, Strmerici in Kneži so ohranjena še druga, novejša znamenja, večinoma vklesana ob koncu 18. stoletja, običajno

označena le s križem in številko brez letnice. Na Sabotinu so ob treh od skupaj 60 znamenj vklesane tudi letnice 1875. V Trnovskem gozdu pa je bilo več izmer, zaradi obsežnosti tega gozda je izjemno veliko mejnih znamenj iz let 1775, 1820 in 1872. Posebnost je tudi dolina Tolminke, kjer smo po podrobni topografski karti iz leta 1803³ našli dve ohranjeni mejni znamenji, ki sta bili vklesani ob ponovni izmeri tega gozda leta 1803 (križ, letnica 1803 in črka W - waldung).

Prva izmera deželnoknežjih gozdov je pomembna tudi zato, ker so na takrat izdelanih podrobnih

kartah⁴ ohranjene številne spremljajoče informacije o ledinskih imenih, obstoju posameznih planin in drugi rabi, poimenovanju gora ipd. S pomočjo teh zemljevidov sem v PV že dokazoval, da se danes za Zadnjico uporablja napačno ime Krajcarica,⁵ da ne omenim dejstva, da je Veliki Prosek skoraj na vseh topografskih kartah danes napačno vrisan. Zaradi predstave pomena teh gozdov naj še omenim, da je bil Veliki Prosek sicer »rezerviran« za potrebe rudnika v Trenti, gozd Strmerica za popravila deželnih cest in mostov, gozd Izgora pa za trdnjavo Kluže.

Ker zanimivih starih znamenj v naših gorah ni prav veliko, bralce prosim, da meni ali uradništvu PV sporočijo informacije o podobnih mejnih znamenjih. Planinski vestnik pa bi lahko v prihodnje objavil še kakšno zanimivo znamenje skupaj z informacijo o nastanku ali ustnim izročilom, povezanim z njim. ◉

³ Archivio statale Trieste, Atti amministrativi di Gorizia 1803-1809, Busta 116, mapa 107: Spor v zvezi s pašnikom Zajavorca.

⁴ Načrt deželnoknežjih gozdov na Goriškem in Gradiščanskem, Arhiv Republike Slovenije, AS 730, Gospostvo Dol, 1477-1875.

⁵ Kozorog, E., 2002: Zadnica ali Krajcarica?, Planinski vestnik št. 4 /02, PZS Slovenije.